

SLOVO K VOJENSKÉ VĚDĚ

Základem maximálně efektivního rozvoje každé oblasti moderní společnosti je věda. V podmínkách nástupu vědeckotechnické revoluce se věda stává neefektivnější složkou lidské práce. Tyto známé skutečnosti mají **obecnou** platnost i ve sféře národní obrany. Armáda, jakožto jádro obranného systému státu, je složitým komplexem lidské činnosti, v němž se uplatňuje nejen vojenská věda, ale téměř všechny vědní obory společnosti. Avšak klíčový význam a specifickou úlohu má vojenská věda.

Podle toho jak je tato vědní sféra rozvinutá, jaká je úroveň jejích výsledků zkoumání, jsou i vytvářeny **objektivní** předpoklady účinné funkce obranného i armádního systému státu. Přitom ve své funkci je vojenská věda objektivně nenahraditelná. Může být opomenutá, nerespektovaná, nerozvinutá, supponovaná jinými vědními oblastmi apod.; to se ovšem nutně projeví na stavu a úrovni obranného systému státu, na jeho koncepčnosti.

Obsah pojmu vojenská věda v naší vědní frontě není dosud vymezen. V armádách socialistických států je vojenská věda jako teoretický celek většinou dosud členěna do určité oborové struktury podle objektivně existujících problémových okruhů předmětu jejího zkoumání na

— **obecnou** teorii vojenské vědy (obecné základy),

- teorii vojenského umění,
- vojenskohistorickou vědu,
- teorii výcviku a výchovy,

— teorii vojenské administrativy (organizace),

- vojenskou geografii,
- vojenskotechnické vědy.

Je samozřejmé, že toto strukturální členění vojenské vědy není absolutní a často se uvažuje i o jiných variantách členění. Podstatné ve funkci vojenské vědy je **opravdové postižení výzkumu veškeré stěžejní funkční problematiky vojenské vědy jako celku**. Také nelze zaměňovat **vojenskou vědu za vojenské umění**, které je jen její součástí. V tomto směru plně souhlasím s pplk. Jaromírem Vlachem, který se dotýká této otázky i funkčnosti správné struktury vojenské vědy v článku „Podstata vojenské vědy (Vojenská mysl č. 3/68). Mám za to, že zaměňování vojenské vědy vojenským uměním nebo jinými vědními obory, které se na řešení problematiky vojenské vědy podílejí, je způsobeno tím, že obsah objektivně existujících problémů vojenské vědy, jejich přirozená návaznost a celá struktura vojenské vědy zatím není ve vědecké práci ČSLA vyjasněna a konstituována. Z objektivní nutnosti do vojenské vědy dnes zasahuje celá řada nejrozličnějších vědních disciplín, zvláště pak sociálně ekonomických. To by mohlo být jen k prospěchu vědeckého bádání, kdyby byla základní podmínka — realizovat komplexní výzkum **objektivně existujících hlavních problémů vojenské vědy** (nosných problémů) z hledisek různých vědních oborů. A předpokladem toho je vymezení **objektivně existující struktury problemati-**

ky vojenské vědy, jinými slovy — stanovit předmět (problém) ať již společného, nebo autonomního, permanentního zkoumání z pohledu různých vědních oborů.

Pro další rozvoj vojenské vědy by mělo být proto prvořadým úkolem konstituovat strukturu problematiky vojenské vědy v **objektivně existující přirozené podobě**. Na základě toho pak udělat bilanci stavu její funkčnosti a podle toho pak cílevědomě orientovat a stimulovat další rozvoj vojenskovědecké práce v ČSLA ve vojenské vědě (přitom samozřejmě spíše cestou intenzity v klíčových oblastech a úzké koordinace výzkumu se spojeneckými armádami, nežli cestou extenzity).

To je ovšem jen pohled pracovníka z oboru **vojenského umění**. Z hlediska jiných oborů může být i jiný. Jaký je stav vojenské vědy u nás, **jen** z pohledu vojenského umění?

Mám za to, že „vojenská věda“ není v ČSLA dosud konstituována na základě dlouhodobé objektivní vědní koncepce. Čím je možné toto tvrzení prokázat?

Protože vojenská věda není dosud v ČSLA strukturálně rozvinuta, jsou práce na vojenskovědních problémech v důsledku toho roztržité, neefektivní, neexistují vzájemné vazby, není promyšlený informační systém, koordinace, dochází k živelnímu akcentování jednotlivých problémů vytržených z různých vědních oblastí a k extenzivitě ve vědecké práci. Podstatná část vojenské vědy — vojenské umění, je výrazně opomíjena a odsunována na periferní místo ve vojenské vědě.

Ve vojenskovědním výzkumu, v důsledku nevyřešené struktury vojenskovědní oblasti, dochází ke zbytnovacím deformacím v proporciálnosti systemizace vojenskovědní problematiky. Ve vojenském umění je to typické v poměru základního a aplikovaného výzkumu. Základní výzkum v řadě důležitých problémů téměř vůbec neexistuje. Aplikovaný výzkum je rozvíjen podle operativních, momentálních potřeb různých pracovišť, ovšem jen na bázi předpisů, které nahrazují potřebná východiska, jež by měl formulovat základní výzkum.

Protože není objektivně konstituována celá oblast vojenské vědy a v ní vymezena funkčnost jednotlivých vědních oborů, jsou z hlediska zkoumání jednotlivých problémových okruhů některé vědní směry v důsledku jejich větší kádrové a odborné fundovanosti podstatně více rozvinuty a prosazeny [viz historické vědy, sociologie, politologie aj.]. Poněvadž tyto vědní obory nemají v potřebných vojenskodobných oblastech (i v základním výzkumu vojenského umění) adekvátní

partnery, dochází objektivním vývojem k určitému nahrazení nerozvinutých (zakrnělých) vojenskodobných oblastí, k nahrazování objektivně potřebných výsledků jejich zkoumání, vlastními relativně subjektivními závěry. Přitom tyto závěry mnohdy nemohou postihnout celou vojenskodobnou problematiku, její podstatné momenty. Proto je nutné dosáhnout v budoucnu **harmonického** a úměrně proporcionálního rozvoje všech objektivně nutných partnerů mezi vědními obory, které řeší problematiku vojenské vědy.

Vojenskovědní základna oboru **vojenského umění** zatím není v přirozeně nutné podobě a v žádoucí míře rozvinuta. Celá výzkumná práce je postavena jen jako přidružená výroba užitého pedagogického procesu, popřípadě operativních orgánů velení. Koncepčními otázkami v této problematice se zabývá jen několik pracovníků, a to především v oblasti problematiky. Markantním důkazem je plán vědeckovýzkumné práce ČSLA, vdaný MNO/GS v roce 1967. Zásadní problémy vojenského umění i dalších vojenskovědních oborů nejsou v úměrných proporcích zkoumány.

Tím jsou vytvářeny předpoklady k výraznému uplatňování subjektivismu v teorii a praxi vojenského umění. Ve výzkumné praxi není vůbec reagováno na různé možné typy válek a z toho vyplývající změny v teorii a praxi boje a operace. I když jsou některé závěry v teorii vyřešeny, nejsou výzkumy reálně a všestranně ověřeny a nepromítají se do praxe.

Při uplatňování koaličních zkušeností není dostatečně přihlíženo k

- současnému stavu rozvoje vědeckotechnické revoluce v našich podmínkách, k historickým, ekonomickým, sociologickým a politickým aspektům rozvoje našeho státu a jeho lidu;

- odborné problematice, dané naším specifickým místem v koalici;

- vojenskogeografickým zvláštnostem zájmové části válčiště.

Ve vojenském umění existuje objektivní nutnost permanentní konfrontace doktrinních koaličních závěrů s našimi podmínkami a na základě toho pak systematické upřeshňování perspektivních řídících orgánů z pohledu bázevého výzkumu oboru vojenského umění i z pohledů dalších vědních oborů.

Protože tato objektivně nutná funkce není realizována, má to mimořádný negativní vliv na praxi vojenského umění, jakožto nejširší realizační rovinu praxe ve válce.

Další seriózní vědecký rozvoj ve vojenském umění (strategie, operační umění,

taktika) předpokládá přísně vědeckou variantní modelaci základních funkčních procesů boje, jejich analýzu, permanentní soustřeďování důsledků probíhajících změn v našich podmínkách a z toho pak získávání objektivních podkladů k porovnání s možnostmi společnosti a k respektování její vnitřní stability.

Nebude-li tato potřeba respektována, objektivně vzniká zásadní rozpor mezi potřebou a možnostmi i realitou.

Náprava tohoto stavu nikterak neznamená „odklon“ od společných společenstevních, objektivně funkčně správných zásad i doktrinárních závěrů ve vojenském umění. Naopak, jde o jejich přirozené převzetí ve všech zásadních částech, odpovídajících i našim podmínkám. Převzetí nikoli jen na základě direktivního dosazení, ale i na základě objektivního prozkoumání, posouzení a uplatnění vzhledem k realitě naší armády a celé společnosti. Jde o jejich vyšší realizační kvalitu.

Při takto chápané přirozené transference myšlenkového a praktického bohatství spojeneckých armád vzniká přirozený zdroj variantních řešení problémů boje a operace v perspektivách. Jinak nutně vznikají, např. v případě absolutizace jaderné koncepce války i při realizaci jiného nejaderného typu války, podstatné disproporce v taktickém a operačním palebném systému, v systému zabezpečení, v systému manévru apod., což může vést k neúspěchům.

Tyto faktory jsou důležité i k posouzení souladu národních zájmů se společnými zájmy koalice; nesmí být opomenuty, jinak naše celkové koncepční úvahy budou neřešné.

Plně to respektuje i náš potenciální nepřítel, který možnosti stavu koncepcí boje a operačního umění a variantní možnosti těchto systémů při řešení různých perspektivních válečných koncepcí zvláště pozorně posuzuje. Tyto problémy považuje za klíčové.

Sféra bojové a operační činnosti je pro ozbrojené síly jednou z rozhodujících sfér. Je nejen realizátorem záměrů, ale i zpětně limitujícím faktorem a komponentem v celém obranném komplexu — stejně jako ekonomické možnosti, politická linie, strategická koncepce apod. Proto v této oblasti se nelze omezit jen na transformaci určitých návodů, ale je nutné všestranné z mnoha hledisek a v konfrontaci s jinými vojenskovědními oblastmi hledat a ověřovat realnost její koncepce a praktické realizace.

Jakékoli neprověřené a nekonfrontované uplatnění hotových návodů bez vše-

stranného modelového ověření typů boje a operace má za následek obrovské ekonomické i politickosociální ztráty. Tyto subjektivní hypotézy v naší armádě je možné markantně prokázat na různých předem neprozkoumaných změnách v bojové a operaní struktuře armády v minulosti.

Jak tedy dále?

Aby tyto negativní jevy byly v naší armádě alespoň podstatně omezeny (ne-li vůbec odstraněny), je nutné naléhavě řešit plně a efektivně uplatnění **objektivní funkce vojenské vědy** na celooarmádní problematiku i na problematiku celého obranného systému státu.

V prvé řadě podle pohledů **vojenského umění** vyvstává potřeba sjednotit se na struktuře a konstituování souhrnné vojenskovědní problematiky podle objektivně existujících vojenskovědních oblastí a problémů. Na tomto základě pak vymezit funkčnost a úkoly různých oborů při řešení této problematiky. Vymezení by nemělo být direktivním aktem, ale syntézou vyplývající z konfrontace pohledů různých oborů, které řeší problémy vojenské vědy. Tato konfrontace pohledů by měla upřesnit obsah celé vojenskovědní problematiky, ukázat na základě funkční analýzy jejich proporce i možnosti jejich řešení. Přitom by měla být výrazně vymezena problematika základního (obecného) výzkumu a aplikovaného výzkumu, při zachování prostoru pro netradiční nové postupy zkoumání. Je nutné vytvořit i předpoklady plně „sebereflexe každého vědního oboru a zajistit koncentraci kapacit vojenskovědní fronty na prvořadě problémy a zajišťovat postupné dlouhodobé rozvíjení výzkumu další problematiky podle naléhavosti.

Základem této syntézy a delimitace vojenskovědní problematiky by měly být dosavadní výsledky vojenskovědních pracovišť, jakožto přirozený, objektivně existující předpoklad kvalitního zkoumání. Na této bázi by měl být rozvinut výzkum v dosud neřešených a nerozvinutých potřebných oblastech problematiky vojenské vědy; přitom dodržet zásady, že samostatné administrativní reorganizace rychlejšímu a účinnějšímu působení vědních výsledků neprospějí, ale spíše naopak.

Dalším podstatným problémem, který je nutné urychleně řešit, je rozvinout účelný, moderní informační systém mezi **všemi** vojenskovědními pracovišti. Tento systém musí propojit všechna vojenskovědní pracoviště tak, aby byla plně odstraněna jejich vzájemná izolovanost a neinformovanost o výsledcích bádání, aby

byly soustavně excerpovány všechny podstatné zdroje domácích i zahraničních informací a tyto rychle předkládány všem zainteresovaným vojenskovešním pracovníkům k využití. S tím souvisí i vytvoření všestranných předpokladů rešeršní služby k sledovaným problémům a celá řada s tím související problematiky kádrového zabezpečení, vyhodnocení, vytvoření materiálových fondů, napojení na informační

systémy spojeneckých zemí, celostátní vědeckoinformační základny atd. Přitom je nutné celý informační systém rozvinout především jako funkčně účelový, zaměřený k přirozeným obsahovým problémům vojenské vědy. Vědeckou koncepci a celý model vojenskovešního informačního systému je třeba řešit jako prvořadý naléhavý úkol rozvoje vojenskovešního základny ČSLA, který má mimořádnou hodnotu.

V souvislosti s konstituováním obsahu základní (bázové) problematiky, která by měla být ve vojenské vědní frontě řešena, je potřeba obsahově vymezit ty obsahové vědní problémy, které by měly tvořit hlavní náplň vojenskovešnické práce.

Ve struktuře obsahu zkoumané vojenské problematiky v oboru **vojenského umění** — jako objektivně existující základní problémové okruhy, které je nutné permanentně sledovat a zkoumat — by měla být zahrnuta tato problematika.

A. PROBLEMATIKA BOJE (TAKTIKA) **Základní výzkum**

Výzkum členění a struktury problematiky boje.

— Cíle, úkoly, struktura obsahu různých typů boje (podle typů válek), jejich dosavadní vývoj, současný stav u nás a v jiných armádách světa, perspektivy.

— Vazby problematiky boje na operační umění, strategii, jiné vědní oblasti vojenské vědy.

Podstata a charakter soudobých typů boje a jejich zásad.

— Výzkum podstaty boje, jeho hlavních obsahových prvků.

— Výzkum funkce lidského faktoru, prostředků boje, funkčnosti faktorů prostoru a času v různých typech boje, rozdílů proti strategií a operačnímu umění.

— Výzkum podstaty a funkčnosti taktického palebného systému, manévru a úderu v boji.

— Výzkum funkčnosti a realizace základních principů boje v naší armádě a v jiných armádách světa.

Výzkum použití ZHN, prostředků ničení v boji, jejich účinného využití vojsky a způsobů ochrany proti nim.

— Výzkum dosavadního vývoje typů prostředků ničení, tendence perspektiv jejich rozvoje v hlavních armádách světa.

— Výzkum důsledků těchto prostředků na způsoby a typy boje a jejich charakter.

Výzkum komplexní problematiky taktického palebného systému.

— Výzkum struktury, účelnosti, členění a kvalifikace palby, vazeb na operační a strategické palebné systémy.

— Výzkum jeho funkčnosti v boji, kvalitativních a kvantitativních problémů, závislosti, kritérií, ekonomiky palebného systému, zákonitostí rozvoje taktického palebného systému, výzkumu uplatnění v různých formách a druhích boje, zkoumání taktických palebných systémů; — zbraňových, organizačních, jaderných, klasických; výzkum funkce zákonitosti a zásad využití těchto palebných systémů, jejich proporcionality, ovlivňujících činitelů a perspektivních rozvojových tendencí u nás a ve světě.

— Výzkum funkce lidského faktoru a jeho působení v palebném systému.

— Vývoj a výzkum exaktních srovnávacích metod v analýze a vyhodnocování palebné síly.

Výzkum komplexní problematiky manévru v různých typech boje.

— Výzkum struktury a obsahu manévru v různých typech boje.

— Výzkum dosavadního vývoje, forem, jejich možností, prostředků a perspektiv jejich rozvoje.

— Výzkum kvalitativních a kvantitativních stránek manévru a jeho vývojových tendencí.

— Výzkum funkce lidského činitele v komplexní problematice manévru.

— Výzkum vazeb a souvislostí manévrových možností k operačním a strategickým systémům, k ekonomickým možnostem zemí.

Výzkum komplexní problematiky funkčnosti úderné síly taktického systému.

Výzkum variantní organizace, bojových vlastností a možností taktických celků všech druhů vojsk a jejich úkolové kapacity.

— Výzkum druhů organizace bojových celků, optimalizace zásad jejich vytváření v hlavních armádách světa a v naší armádě, jejich úkolů a bojových možností, tendencí rozvoje.

— Stanovení zákonitosti rozvoje, podmínek a činitelů rozvoje, jejich optimálních proporcí.

— Výzkum způsobů boje a efektivnosti bojových celků, modelace a analýza jejich činnosti jak samostatně, tak v taktických komplexech, součinnostních vazeb.

Výzkum objektivních podmínek zabezpečujících boj v nejrůznějších formách.

— Výzkum základních podmínek hlavních typů bojové činnosti.

— Výzkum vlivů geografických podmínek, historických, sociologických, ekonomických podmínek na různé typy bojové činnosti.

— Výzkum vzájemného vztahu a funkčnosti prostoru a času v různých způsobech bojové činnosti.

Výzkum hlavních zásad v různých typech bojové činnosti.

— Výzkum hlavních zásad různých forem bojové činnosti uplatňovaných u nás a v jiných armádách světa, jejich cílů, forem obsahu.

Výzkum komplexní problematiky práce velitelů a štábů.

— Výzkum vývoje úlohy a funkčnosti velitelů a štábů v taktickém systému, vývoje a obsahové funkčnosti struktury velitelských a štábních orgánů.

— Výzkum obsahu práce velitelů a štábů v boji i v míru, forem, dělby, metod a způsobů jejich práce. Současný stav a vývojové tendence u nás a v jiných armádách. Modelování obsahu jejich práce.

— Výzkum úlohy a obsahu tvůrčího myšlení velitelů a štábů v boji, podmínek jejich správné funkce, kritérií funkčnosti.

— Perspektivní tendence vývoje struktury a přípravy velitelských a štábních orgánů taktického systému.

Výzkum komplexní problematiky bojové přípravy vojsk.

— Analýza úkolů bojové přípravy vojsk, způsobů, forem, metod přípravy, měřítek její účinnosti, cesty a způsoby řešení disproporcí u nás i v jiných armádách.

— Výzkum komplexních objektivních podmínek modernizace bojové přípravy.

— Výzkum metod a způsobů plánování, řízení bojové přípravy, forem, dokumentace, možnosti větší autonomie mikrostruktury.

Problémy stálé bojové pohotovosti vojsk.

— Analýza funkčnosti úkolů, obsahu a systému udržování vojsk ve stálé pohotovosti.

— Analýza a výzkum uvádění vojsk do bojové a mobilizační pohotovosti.

Problematická všestranného zabezpečení bojové činnosti.

— Komplexní výzkum stavu, funkčnosti, obsahu, metod a vývoje problematiky všech kategorií zabezpečení bojové činnosti.

Problematická všestranného zabezpečení bojové činnosti.

— Komplexní výzkum stavu, funkčnosti, obsahu, metod a vývoje problematiky všech kategorií zabezpečení bojové činnosti.

— Výzkum jejich účinnosti, ekonomických vazeb, podmínek a tendencí dalšího rozvoje.

To jsou některé hlavní obsahové problémy základního výzkumu. Z větší části nejsou v dosavadní vojenskovední práci ČSLA ani zkoumány, ani nějak systematicky ověřovány v našich podmínkách. Prostě existuje značné vakuum.

V aplikovaném výzkumu je jiná situace. Je řešena řada konkrétních aplikovaných úkolů, týkajících se problematiky boje různých organických taktických celků (praporů, pluku, divize). I tato aplikovaná problematika by měla být postavena spíše jako konfrontace ustanovení řádů, jejich návodů a skutečného stavu s výsledky základního výzkumu.

B. OPERAČNÍ UMĚNÍ

Základní výzkum

Výzkum podstaty, obsahu, cílů a funkčnosti operačního umění (výzkum vývoje u nás a v jiných armádách světa).

Výzkum charakteru různých typů operací u nás a v jiných armádách.

Výzkum obecných zákonitostí, zásad a pravidel přípravy a vedení operací u nás a v jiných armádách světa.

— Podle typů válek — vývojové tendence.

Výzkum organizační struktury, vlastností a možností operačních celků.

— Výzkum typů operačních celků, jejich vlastností, operační hodnoty, efektivnosti, organizačních proporcí zbraňových systémů, cesty rozvoje a tendence u nás a v jiných armádách světa. Perspektivní ekonomické a sociální požadavky.

— Výzkum funkčnosti lidského faktoru v operační hodnotě.

Výzkum způsobů a forem použití operačních celků v různých podmínkách, podle různých typů válek.

— Analýza podmínek ovlivňujících formy a způsoby použití operačních celků (politických, ekonomických, geografických a jiných), jejich souhrnného vlivu na operační systém.

— Analýza požadavků vyplývajících z podmínek, způsobů a forem činnosti operačního systému, vlivů na jeho zabezpečení, vliv možností a účinnosti taktického systému, ekonomických možností a strategických koncepcí na funkčnost operačního systému.

Výzkum komplexní problematiky operačního zabezpečení všeho druhu.

— Výzkum funkce, členění, obsahu, prostředků, způsobů, forem a metod operačního zabezpečení (podle kategorií operací a typů válek).

Výzkum zásad operačního řízení vojsk.

— Výzkum vývoje a stavu, obsahu, zásad a metod operačního řízení vojsk, jeho efektivnosti, vývojové tendence u nás i v jiných armádách.

I tato základní problematika operačního umění není dosud ve vojenskovědní výzkumné práci v naší armádě plně postížena. Je tedy obdobný stav jako u taktiky. Návrhy jsou, jejich ověření základním výzkumem však neexistuje.

Aplikovaný výzkum

— Komplexní výzkum problematiky armádní, frontové obranné i útočné operace, problematiky vzdušné, protivzdušné a vý-

sadkové operace, operační problematiky teritoriální obrany (včetně výzkumu problematiky použití druhů vojsk v různých typech operací).

C. STRATEGIE

V našem vojenskovědním výzkumu nejsou zatím rozpracovány žádné **zásadní úkoly** a celou vojenskovědní oblast jak v základním, tak aplikovaném výzkumu je nutné konstituovat.

Půjde o tyto problémové okruhy:

— Výzkum principiálních otázek a zásad přípravy země a ČSLA k válce v souladu s cíli a charakterem různých typů způsobů a forem ozbrojeného zápasu.

— Komplexní výzkum ekonomických, politických a sociálních souvislostí podle variant možných přijatých obranných koncepcí.

— Výzkum variantních modelů činnosti jednotlivých druhů ozbrojených sil, teritoriální obrany, obranného systému státu a jejich konfrontace s adekvátními systémy a koncepcemi potencionálního nepřítelů i se všemi aspekty ekonomického, politického, vědeckotechnického a sociálního charakteru.

— Řešení základních otázek proporcionality výstavby ozbrojených sil a směrů jejich dalšího rozvoje apod.

To je jedna z možných variant obsahu základních problémů **vojenského umění**, které by měly být pojaty do celkové koncepce vojenskovědního výzkumu v ČSLA. Je pochopitelné, že jde o pracovní návrh hypotetického charakteru, který si nečiní nárok na úplnost. Vychází však z objektivní existence těchto problémů ve struktuře vojenské vědy, v její oblasti vymezené kategorií vojenského umění. Názory jiných vědních oblastí mohou být jiné. Je třeba je konfrontovat, objektivně posoudit a pak integrovat.

Ke správnému řešení této základní problematiky vojenského umění je nutné zajistit návaznost a rozpracování ostatních částí vojenské vědy, protože mnohé výsledky těchto částí jsou pro vojenské umění určující a mnohé je podstatně doplňují a korigují.

Výčet a vymezení této širší integrující problematiky je úkolem, který přesahuje rámec této statě a vyžaduje zvláštní posouzení.

Půjde zejména o problematiku

- obecné teorie vojenské vědy;
- výzkumu vojenskohistorických věd;
- teorie organizace vojsk (administrativy vojsk);
- vojenské geografie;
- vojenskotechnických věd.

Tyto oblasti řeší problematiku integrující ve vojenské vědě a měly by být při koncipování souhrnného dlouhodobého programu vojenskovědecké práce ČSLA postihnuty a zkoumány, spolu s řadou dílčích problémů ze sociálně ekonomických věd.